

recenzije – *recensiones*

NIKOLA ŠKALABRIN, *Postupci*, izd. Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Teologija u Đakovu i Sveučilište Josip Juraj Strossmayer u Osijeku – Pravni fakultet, Đakovo 2000., 358 stranica.

Knjiga o kojoj je ovdje riječ plod je ne samo višegodišnjeg studija kanonskoga prava nego i iskustva koje je dr. Škalabrin stekao nakon više od petnaest godina poučavanja crkvenoga prava na različitim ustanovama, ali i rada na Biskupskom crkvenom sudištu u Đakovu. Na hrvatskom jeziku, nažalost, nema puno teološke literature pa ni kanonsko pravne – premda su se nakon prijevoda *Zakonikâ Katoličke Crkve* (Zagreb 1996.) pojavile malobrojne ali vrijedne knjige i dosta članaka. Zato svako novo djelo je dobrodošlo posebno za one koji se ne služe stranim jezicima.

U djelu *Postupci*, Autor na cjeloviti način detaljno tumači VII. knjigu *Zakonika kanonskoga prava* (ZKP) iz 1983. godine koja vrijedi »samo za latinsku Crkvu« (kan. 1). U izlaganju odredbi Škalabrin se služi izvorima i dostupnom literaturom, a primjenjuje egzegetsko-pravnu metodu navodeći po redu naslove i pripa-

dajuće kanone – zadržavajući se više na onim odredbama koje imaju pastoralnu primjenu. Naslov knjige u izvorniku je *De processibus* i ostao je nepromijenjen kao i u starom *Zakoniku kanonskoga prava* iz 1917. godine, a shvaća se u najširem značenju toga izraza. Pod tim naslovom sadržano je, kako ističe Autor, postupničko pravo, tj. »cjelokupnost odredaba ustanovljenih od Crkve za upravljanje pravednošću, kako na sudskom (postupci u strogom smislu) tako i na izvansudskom području (postupci ili radije upravni postupci, kod kojih 'postupak' poprima širi smisao)« (str. 29). Naime, Crkva nije samo duhovna nego je i vidljiva zajednica, društvo. Stoga ona od samih početaka uzima u svoje ruke, neovisno od građanskih vlasti, rasprave, sporove svojih članova i to ne samo u duhovnim, nego ponekad i u vremenitim stvarima. Crkva, imajući u vidu nauk Svetoga pisma (posebno 1. Kor 6, 1–8), ne potiče svoje vjernike na pribjegavanje postupcima, ona ih zapravo i ne želi. Stoga obvezuje suca, pastoralne radnike pa i ostale vjernike da potaknu i pomognu protivničke stranke da prijateljski izgleda razmirice ili da obnove zajednički život, te predviđa uz to i nagodbu i sporazum pred izabranim sucem. Ipak ako do 'spora' dođe, ona ga rješava svojom vlašću. I da-

nas se u Crkvi vode određeni 'postupci' čemu je dokaz knjiga VII. ZKP (kann. 1400–1752. *Postupci* su podijeljeni na pet dijelova koje dr. Škalabrin veoma pregledno, sustavno, cjelovito, stručno tumači. Počinje sa sudstvom općenito (kann. 1400–1500) u kojem, osim nekih načela i odredbi uvodne naravi, govori o mjerodavnom sudištu, različitim stupnjevima i vrstama crkvenih sudova, o poslovnom redu suda, o strankama u parnici te o tužbi i prigovoru. Zatim je riječ o parničnom suđenju (kann. 1501–1670) i to o redovitom i usmenom postupku. U trećem dijelu Autor tumači odredbe ZKP o nekim posebnim postupcima (kann. 1671–1716). Tu se govori najprije o ženidbenim postupcima, tj. o parnicama za proglašenje ništavosti (nevaljanosti) ženidbe i za rastavu ženidbenih drugova, o postupku za oprost od tvrde a neizvršene ženidbe i u pretpostavljenoj smrti ženidbenog druga. U svezi ženidbi Pisac tumači i postupak razrješenja ženidbe u prilog vjere (str. 289–298), koji se ne nalazi u ZKP; možda je u svezi tog postupka trebao navesti i protumačiti odredbe kann. 1143–1150 ZKP ili je barem trebao citirati svoju knjigu *Ženidba* (Đakovo 1995., str. 300–311), gdje o tome govori. Kad je riječ o posebnim postupcima tumači se i postupak za proglašenje ništavosti svetoga ređenja te o načinima izbjegavanja suđenja. U četvrtom dijelu govori se o kaznenom postupku (kann. 1717–1731) koji se sastoji od pretходne istrage, odvijanja postupka i tužbe za naknadu štete. O postupku u upravnim utocima i u uklanjanju ili premještanju župnika (kann. 1732–1752) Autor govori na kraju knjige.

Dr. Škalabrin naglašava da je knjiga namijenjena svim »djelatnicima crkvenih sudova: sudskim vikarima, biskupijskim sucima, braniteljima veze, promicateljima

pravde, bilježnicima i svima ostalima koji, na bilo koji način, sudjeluju u mučnom poslu otkrivanja objektivne istine koja je jedina kadra razriješiti ne baš jednostavna pitanja ništavosti (nevaljanosti) pojedinih ženidaba«, ali ona će dobro doći i »studentima teologije koji, u svom redovitom studiju, proučavaju i kanonsko postupničko pravo, a vjerujemo da će biti korisna i djelatnicima građanskih sudova i studentima pravnih fakulteta u nas«. Važno je naglasiti da prema *Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima* iz 1996. godine »odluke crkvenih sudova o ništavosti ženidbe i odluke Vrhovne vlasti Crkve o razrješenju ženidbenog veza, dostavljaju se nadležnom državnom sudu radi primjene građanskih učinaka odluka, u skladu s odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske« (čl. 13, 4). Nadodajemo da će knjiga *Postupci* dobro doći i svima onima koji žele steći ozbiljne informacije o crkvenim, i to ne samo sudskim, postupcima. Tumačenja mogu pomoći i u rješavanju sporova pa i u traženju djelotvorne zaštite subjektivnih prava ali i prava pravnih osoba, crkvenih ustanova.

Radi potpunosti i lakšeg snalaženja Autor u svoju knjigu prenosi iz hrvatskog prijevoda *Zakonika kanonskoga prava Stvarno kazalo* (izdanje 1996.), zapravo one pojmove koji se odnose na *Postupke* (str. 341–354), te dodaje malu *Bibliografiju* koju dijeli na izvore i djela.

Na kraju treba pohvaliti suradnju jedne u prvom redu crkvene ustanove i druge čisto građanske ustanove, što je rijedak primjer kod nas, tj. između Teologije u Đakovu i Pravnog fakulteta u Osijeku pri izdavanju spomenute knjige.

Nikola Škalabrin pokazao se u ovoj knjizi vrsnim znanstvenim radnikom. Njegovo djelo *Postupci* zasigurno dobrodošao je prinos hrvatskoj kanonsko-pravnoj zna-

nosti te će biti od višestruke koristi svakome tko je uzme u ruke. Nadamo se da će Autor nastaviti znanstveno-istraživačko-spisateljski rad na čemu bi mu stručnjaci, a i ostali koji žele imati ozbiljne informacije o pravnom uređenju i odnosima u Crkvi, uvjereni smo, bili zahvalni.

Matija Berljak

MATIJA BERLJAK, *Kanonski oblik ženidbe. Povijesni razvoj – Zakonik kanonskoga prava /1983., Glas Koncila, Zagreb, 1999., 104 stranice.*

Među mnogim pitanjima koja susrećemo u kanonskom ženidbenom pravu Katoličke crkve, pitanje kanonskog oblika ženidbe jedno je od onih o kojima se puno raspravljalo i pisalo. Uza sve to teško se pronalazilo zadovoljavajuće rješenje i pravi odgovor. Oblik sklapanja ženidbe nije tema koja se isključivo pojavljuje u kanonskom pravu. Pisac se knjige ograničio na to da detaljno iznese povijesni razvoj i današnje propise s obzirom na to pitanje. Knjiga ima tri dijela.

1. Pojam i vrste ženidbenog oblika. Ženidba po naravnom pravu postane ženidbom kad pravno sposobne osobe očituju valjanu ženidbenu privolu. Po božanskom se zakonu pristanak na ženidbu može očitovati na bilo koji način, pa čak i tajno. Samo se traži, za dopuštenost i za valjanost, da su oni koji sklapaju ženidbu pravno sposobni, tj. da nemaju neku zapreku i da privolu tako dadnu da jedna stranka za drugu zna da ima nakanu s njom sklopiti ženidbu.

Međutim, pozitivno je kanonsko pravo nekad tražilo, i to samo za dopuštenost, da se ženidba treba sklopiti »pred Crkvom«.

Danas ono zahtijeva, i to za valjanost ženidbe, uz uvjete koje traži naravno pravo, još i da se ženidba sklopi u kanonskom obliku (usp. kan. 1057, § 1).

Crkva ima vlast postavljati ženidbene smetnje i tražiti određeni oblik sklapanja, bilo za valjanost bilo za dopuštenost ženidbe. Budući da ženidba ima veliko značenje ne samo za ženidbene drugove nego i za njihovu djecu i za cjelokupnu ljudsku zajednicu, kako građansku tako i crkvenu, opći interesi zahtijevaju da se ženidba sklapa *javno*. Zaručnici ženidbom ulaze u jedno novo stanje, u ženidbeni stalež, koji sa sobom donosi kako posebna međusobna prava i dužnosti tako i određena prava i dužnosti prema zajednici kojoj pripadaju. Samo ako se ženidba sklapa javno, zajednica će moći pružiti toj ustanovi potrebnu pomoć i zaštitu. Tako će se bolje moći uskladiti interesi ženidbenih drugova, uspješnije rješavati njihovi sporovi, zaštititi djeca, zaštititi i izgrađivati zajednica.

2. Ženidbeni oblik kroz povijest. Ženidba je u prvom redu naravna ustanova koja se temelji na privoli. Ženidbi je vlastita religiozna dimenzija i zato je svi narodi okružuju religioznim obredima. Taj religiozni i sveti karakter ženidbe poprima osobito bogatstvo kod kršćana. Ako su zaručnici kršteni, njihova ženidba više nije samo naravna ustanova nego i sakrament. Njihova ženidba ima za uzor odnos Krista i Crkve (Ef 21–33). To je i bio razlog zašto je Crkva već od najstarijih vremena željela dati sklapanju ženidbe neko izvanjsko vjersko obilježje. Ona je nastojala da njezini vjernici javno sklapaju ženidbe pred crkvenim pastirima i uz njihov blagoslov i molitve.

1) *Predtridentsko razdoblje.* Sve do Tridentskog koncila (1545.–1563.) Crkva nije propisala općim zakonom oblik o ko-